

ситуації, усвідомлене і обмірковане прийняття відповідальності та передбачення важливості свого вчинку, осмислене ставлення до сутності відповідальності. Нормативний – усвідомлення і дотримання норм суспільної поведінки, законів як вимушеної необхідності, що продиктована вимогами, сформованими в суспільстві і регулюють межі відповідальності. Цей компонент віддзеркалює нормативні переконання стосовно відповідальності, що склалися в людини під впливом існуючих норм суспільства. Мотиваційний компонент відображає сукупність комплексу мотивів, які сприяють прояву відповідальності в діяльності людини [2].

Список бібліографічних посилань

1. Волинець Ю. О., Стаднік Н. В. Проблема відповідальності як складової професійної готовності майбутнього дошкільного педагога в позааудиторній діяльності. *Young Scientist*. 2018. № 8.1 (60.1). С. 33–37.

2. Ореховский А. И. Ответственность: аксиологическое основание. *Вестник СибГУТИ*. 2012. № 1. URL: http://vestnik.sibsutis.ru/uploads/1340077060_5954.pdf (дата звернення: 20.03.2019).

3. Петько Л. В. Відповідальність як одна з внутрішньоособистісних детермінат соціально-комунікативної активності підлітків. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2008. Вип. 20. С. 180–187.

4. Ушакова Т. Ю. Структурні компоненти відповідальності: теоретико-методологічний аналіз. *Наука і освіта*. 2015. № 3. С. 106–112.

Одержано 22.03.2019

УДК 159.923.2

Лариса Олександрівна СОЛОХІНА,

старший викладач кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ЖІНОК СЕРЕДНЬОГО ВІКУ З РІЗНИМ РІВНЕМ ТРИВОГИ

Розглядаються результати дослідження особливостей самоактуалізації жінок середнього віку з різним рівнем тривоги. Проаналізовано показники реалізації потреби в саморозвитку та задоволеності основних потреб у груп жінок з високим та низьким рівнем тривоги.

Ключові слова: самоактуалізація особистості, саморозвиток особистості, рівні тривожності, жінки середнього віку.

Дослідження питань самоактуалізації особистості досить актуальні в сучасному суспільстві, у час соціальних, політичних та економічних змін. Під поняттям «самоактуалізація» розуміють прагнення людини до можливо більш повного виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей. В останнє десятиліття змінилися умови для самоактуалізації людей. Багато науковців відмічають, що період зрілості і дорослості це найбільш важливі періоди життя саморозвитку особистості, для яких характерна висока творча і соціальна активність.

Для вивчення особливостей самоактуалізації жінок середнього віку з різним рівнем тривоги були використані методики: методика виміру рівня тривоги Тейлора (адаптація Т. А. Немчінова); діагностика реалізації потреби в саморозвитку та методика діагностики ступеню задоволення основних потреб.

Вибірка складає 50 осіб, жіночої статі, віком від 35 до 55 років, всі працюють в дошкільних навчальних закладах міста Харків. Дослідження ступеню рівня тривоги за методикою Ж. Тейлор [1, с. 56] дозволило розділити всіх випробуваних на 2 групи в залежності від рівня її виявлення. Нас цікавили досліджувані тільки з високим та низьким рівнем тривоги, а тому спочатку дослідження, чисельно вибірка була більше, але в подальшому прийняли участь тільки ті жінки, у яких було виявлено високий та низький рівень тривоги. Таким чином, вибірку досліджуваних склали: першу групу досліджуваних склала 21 особа з високим рівнем тривоги, другу групу склали 29 осіб, з низьким рівнем тривоги.

Методика «Діагностика реалізації потреби в саморозвитку» [2, с. 196] була нами використана для визначення ступеню реалізації потреб у саморозвитку у жінок з різним рівнем тривоги. Результати дослідження за цією методикою представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

**Частота ступеня реалізації потреби в саморозвитку
у жінок з різною тривогою (%)**

Ступень реалізації потреби в саморозвитку	Група з високою тривогою	Група з низькою тривогою	f	P
Потреби що активно реалізуються	15	31	0,58	–
Відсутня система саморозвитку, що склалася	52	53	0,05	–
Потреби в саморозвитку що зупинилися	33	16	0,7	–

Виходячи з даних представлених в таблиці 1 ми бачимо, що достовірних розбіжностей за ступенем реалізації потреби в саморозвитку між групами жінок з високою та низькою тривогою не виявлено.

Потреби що активно реалізуються частіше зустрічаються у групі жінок з низькою тривогою. Це свідчить про те, що для даної групи характерно прагнення вивчати себе, багато читати, аналізувати свої відчуття і досвід. Для них в більшій мірі характерно виділяти час для свого розвитку, управляти своїм професійним розвитком, отримувати задоволення від освоєння нового, вони багато читають і люблять подискутувати по питаннях, що їх цікавлять.

Потреби в саморозвитку що зупинилися частіше зустрічаються в групі досліджуваних жінок з високою тривогою. Тобто, можна сказати, що для даної групи притаманно проявляти пасивність, якщо на шляху до цілей зустрічаються перепони, якщо починає зростати відповідальність за їх дії, роботу та таке інше, то це їх починає лякати та тривожити. Особи з високою тривогою не часто вірять в свої сили, і не приділяють багато часу для пізнання нового чи цікавого.

Відсутність системи саморозвитку, що склалася, практично однаково зустрічається в обох групах випробовуваних, це трохи більше 50 %.

Для дослідження ступеню задоволеності основних потреб у випробовуваних з високим і низьким рівнем тривожності була проведена методика «Діагностики ступеня задоволення основних потреб» [3, с. 519]. Дані порівняльного аналізу ступеня задоволеності потреб представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники ступеня задоволеності потреб у жінок середнього віку з високою та низькою тривогою ($M \pm m$)

Потреби	Група з високою тривогою	Група з низькою тривогою	t	P
Матеріальні потреби	19,1±4,1	20,2±3,1	1,2	–
Потреба у безпеці	19,2±2,8	22,0±3,2	3,5	0,05
Соціальні міжособистісні потреби	20,4±2,6	20,2±3,3	0,25	–
Потреба у визнанні	21,0±4,7	23,2±2,7	2,01	0,05
Потреба в самовираженні	18,6±3,5	21,3±3,8	2,7	0,05

Порівняльний аналіз показників задоволеності потреб показав, що ступінь задоволеності матеріальними потребами у випробовуваних з високою і низькою тривогою не мають достовірних відмінностей. У групи жінок з низьким рівнем тривожності показники ступеня задоволеності вищі, ніж у жінок з високим рівнем тривожності, що свідчить про те, що у групи випробовуваних з низьким рівнем тривоги ця потреба задоволена більшою мірою, чим у випробовуваних з високим рівнем тривожності. Ступінь задоволеності потребою в безпеці у жінок з низьким рівнем тривоги вище, ніж у жінок з високим рівнем тривоги. Були виявлені достовірні відмінності з вірогідністю ($p < 0,05$), жінки другої групи відчують себе в більшій мірі захищеними, на відміну від жінок першої групи. Порівняльний аналіз показує, що в соціальних і міжособових потребах між групами випробовуваних достовірних відмінностей виявлено не було. Ступінь задоволеністю цією потребою у жінок з різним рівнем тривожності рівна. За показниками потреби у визнанні були виявлені достовірні відмінності з вірогідністю ($p < 0,05$). У жінок з низьким рівнем тривоги більше виражена ця потреба, що свідчить про їх компетентність, схваленні іншими, визнання і здібності до досягнення успіхів. За ступенем задоволеності потреби в самовираженні були виявлені достовірні відмінності з вірогідністю ($p < 0,05$) між групами випробовуваних. Жінки з нижчою тривожністю володіють більшою мірою задоволеності реалізацією своїх цілей, здібностей, розвитком власної особистості, чим жінки з вищою тривоги.

Таким чином, можна стверджувати, що незалежно від рівня тривоги у випробовуваних обох груп виявляється середній рівень задоволеності основними потребами, як у жінок з високим рівнем тривоги так і у жінок з низьким рівнем тривоги. При цьому ступінь задоволеності потреб у визнанні, самовираженні та соціальних потребах достовірно вище у жінок з низьким рівнем в порівнянні з жінками маючими високий рівень тривоги.

Список бібліографічних посилань

1. Прихожан А. М. Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика. Воронеж : МОДЭК, 2000. 304 с.
2. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Самара : БАХРАХ М, 2002. 272 с.
3. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словник-довідник по психологічній діагностиці. Київ : Наук. думка, 1989. 528 с.

Одержано 29.03.2019

Рассматриваются результаты исследования особенностей самоактуализации женщин среднего возраста с разным уровнем тревоги.

Проанализированы показатели реализации потребности в саморазвитии и удовлетворении основных потребностей у групп женщин с высоким и низким уровнем тревоги.

Ключевые слова: самоактуализация личности, саморазвитие личности, уровне тревожности, женщины среднего возраста.

УДК 159.9

Наталія Ігорівна ТЄВЯШОВА,

слухач магістратури

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Алла Андріївна ШИЛІНА,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

СПЕЦИФІКА ІНТУЇЦІЇ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Представлено результати дослідження особистісної переваги використання/невикористання інтуїції в ситуації вибору у хлопців та дівчат юнацького віку.

Ключові слова: інтуїція, інтуїтивна здібність, хлопці, дівчата.

Інтуїція як пізнавальна здібність володіє такими рисами: несподіванка знаходження вирішення поставлених проблем, неусвідомленість шляхів вирішення, безпосередність досягнення істини на сутнісному рівні об'єктів [1].

Інтуїцію часто пов'язують: з інстинктом, або інстинктивної здогадкою, з прямим, безпосереднім розсудом істини, з відсутністю причин або посилок, що призводять до того чи іншого результату інтелектуальної діяльності, з раптовістю і швидкістю знаходження правильного рішення, з розривами і скачками в послідовних етапах переробки інформації, з наявністю неусвідомлюваного досвіду [2].

Інтуїцію нелегко аналізувати, однак процес її прояву все ж можна описати.

Перш ніж вирішити задачу, індивід повинен зрозуміти її умови. Як тільки перед індивідом постає мета знайти невідоме способом, який раніше не застосовувався, постає проблемна ситуація, вирішення якої є можливою наявністю акта інтуїції [3].

Однак багато аспектів проблеми інтуїції залишаються недостатньо вивченими. Це визначається, з одного боку, складністю самого феномена інтуїції, його багатогранністю і різноманітністю трактувань